

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО АВТОКРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ PECULIARITIES OF MODERN DEVELOPMENT OF BANKING CAR LOANS IN UKRAINE

Стаття присвячена актуальним проблемам автокредитування в банках України. У роботі досліджені особливості сучасного розвитку автокредитування в Україні, виділено та охарактеризовано основні етапи його розвитку, визначено особливості функціонування механізму автокредитування на кожному етапі. У процесі дослідження проаналізовано основні тенденції розвитку ринку споживчого кредитування та одного з його ключових сегментів – ринку автокредитування, проаналізовано кредитні програми та відсоткові ставки за кредитами на купівлю авто в банках України. У результаті дослідження визначено головні чинники, що стримують розвиток автокредитування в Україні. На основі отриманих даних було запропоновано методи збільшення ефективності та доступності вітчизняного автокредитування, першочерговими з яких є: створення ефективного механізму розподілу кредитних ризиків між кредитором та позичальником, державна підтримка цільових програм автокредитування та застосування скоринг-систем, що спростить процедуру отримання споживчого кредиту.

Ключові слова: банк, банківський сектор, кредит, кредитний ринок, споживчий кредит, автокредитування, кредитна історія, скоринг.

Стаття посвячена актуальним проблемам автокредитування банками України. В работе исследованы особенности современного развития автокредитования в Украине, выделены и охарактеризованы основные этапы его развития, определены особенности функционирования механизма автокредитования на каждом этапе. В ходе исследования проанализированы основные тенденции развития рынка потребительского кредитования и одного из его ключевых сегментов – рынка автокредитования, проанализированы кредитные программы и процентные ставки по кредитам на покупку авто в банках Украины. В результате исследования определены основные факторы, сдерживающие развитие автокредитования в Украине. На основе полученных данных были предложены методы повышения эффективности и доступности отечественного автокредитования, первоочередными из которых являются: создание эффективного механизма распределения кредитных рисков между кредитором и заемщиком, государственная поддержка целевых программ автокредитования и применение скоринг-систем, что упростит процедуру получения потребительского кредита.

Ключевые слова: банк, банковский сектор, кредит, кредитный рынок, потребительский кредит, автокредитование, кредитная история, скоринг.

УДК 336.77:657.13

Трипольський К.В.

студент
Одеський національний
економічний університет

Кретов Д.Ю.

к.е.н., викладач кафедри
банківської справи
Одеський національний
економічний університет

The article is devoted to actual problems of car loans in banks of Ukraine. In this research the features of the current development of car loans in Ukraine have been explored, the main stages of its development have been identified and characterized, the peculiarities of the functioning of the car crediting mechanism at each stage have been determined. So at the first stage there was the beginning of the formation of the domestic banking system, loans for consumer needs while receiving employees of banks and consumer lending only begins to emerge. At the last stage the political crisis and military actions in the country provoke a new economic crisis, while the banking sector is first and foremost covered. At this stage, the situation in the car loan market is characterized by a marked decline, a significant increase in requirements for borrowers, as well as deterioration in the quality of service for the most recent arrears. After 2016, a gradual restoration of car loans begins, banks offer new programs, but the implementation of the state program of subsidizing interest rates on car loans is necessary. In the course of the research, the main tendencies of the consumer lending market development and one of its key segments – auto lending market, analyzed credit programs and interest rates on loans for the purchase of cars in Ukrainian banks were analyzed. As a result of the research, the main factors that hamper the development of car loans in Ukraine are identified as: lack of stability in the financial and monetary systems of the country, low wages, which increases the risk of non-repayment by many borrowers of the loan and interest thereon, large volumes of troubled car loans in foreign currency, lack of a clear and effective policy on the development of the domestic credit market and the banking system of the country as a whole and reassessment of credit risk associated with a biased assessment of the creditworthiness of individual borrowers. On the basis of the received data, methods of increasing the efficiency and availability of domestic car loans were proposed, the primary ones being: creation of an effective mechanism for distributing credit risks between the creditor and the borrower, state support for targeted loan car loans and application of scoring systems, which simplifies the procedure for obtaining a consumer loan.

Key words: bank, banking sector, credit, credit market, consumer loan, car loan, credit history, scoring.

Постановка проблеми. Сучасне ринкове становище нашої країни характеризується помітним спадом економіки, скороченням банківського бізнесу та значним дефіцитом кредитних ресурсів. Криза в економіці загальмувала розвиток банківського сектору та окремих його сегментів, одним із ключових серед яких є споживче кредитування.

Водночас необхідною для вітчизняних банків є активізація кредитних процесів, які є обмеженими розміщенням грошових ресурсів у вузькому колі відомих позичальників, що контролюються банком, а також кредитуванням торгово-посередницьких

операцій. У результаті цього на перший план виходить розвиток тих напрямів діяльності, що стимулюють економічне зростання. При цьому автокредитування є одним із найбільш гнучких і потрібних кредитних продуктів у населення навіть у кризовий час.

Насамперед це зумовлено тим, що значна частина населення країни не має можливості придбати транспортний засіб за рахунок своїх поточних доходів. Саме тому розроблення нових ефективних програм автокредитування в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки України та

невисокого рівня добробуту більшої частини населення набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідженням сутності споживчого кредитування та системи автокредитування, основних моделей його організації присвячені роботи зарубіжних та вітчизняних учених. Серед зарубіжних економічних досліджень із зазначеної теми найбільший інтерес викликають праці Т. Беслі, М. Болеат, Д. Віттаса, М. Лі. Й. Монсека, Д. Даймонда, Б. Рено, Ф. Уїтта, Т. С. Стейнметца, Р. Страйка. Щодо досліджень вітчизняних економістів, то тут насамперед варто відзначити внесок Н. Веленцевої, О. Вовчак, Л. Жердецької, О. Лаврушина, В. Ларіонової, Г. Коробової, Л. Кузнецової та ін.

Так, на думку О. Д. Вовчак, під споживчим кредитом слід розуміти грошові кошти, які надаються фізичним особам – резидентам країни у національній валюті банками та небанківськими фінансовими установами для задоволення особистих потреб, що не пов'язані із підприємницькою діяльністю, на засадах зворотності, платності, забезпеченості та строковості [1, с. 149].

О. І. Лаврушин розглядає споживче автокредитування як напрям активного розвитку кредитних продуктів для фізичних осіб [2, с. 65].

Однак, незважаючи на велику кількість досліджень за цим напрямом, не досить широко розкриті проблемні аспекти реалізації відносин між банками та їхніми клієнтами у сфері автокредитування, а також майже відсутні пропозиції щодо удосконалення механізму автокредитування в Україні, що формує основу та напрям подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення теоретичних основ, аналіз етапів розвитку та сучасного стану вітчизняного ринку автокредитування, а також визначення основних чинників, які впливають на зростання або сповільнення розвитку ринку автокредитування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасних кризових умовах в Україні необхідно розуміти, наскільки важливо організувати зусилля держави і банківської системи для розроблення ефективної політики стримування та подолання кризових проявів в економіці та банківській системі, а також створити умови для подальшого переходу до практичних дій щодо її реалізації.

Саме тому необхідно розвивати напрями діяльності, що стимулюють економічне зростання і залишаються необхідними за несприятливої економічної кон'юнктури. Для роздрібного банківського бізнесу це насамперед означає діяльність, спрямовану на підвищення довіри до банківської системи з боку населення, а також діяльність із розвитку споживчого кредитування, пріоритетними напрямами якого, на наш погляд, необхідно зробити середньострокове і довгострокове забезпечення автокредитування.

На думку вітчизняних аналітиків, популярним у населення навіть у кризовий час залишається автокредитування. Якщо порівнювати автокредити, наприклад, з іпотечними продуктами, то слід особливо відзначити відносно невеликі терміни і суми кредиту [3, с. 95].

Крім того, автомобіль як предмет застави у разі виникнення несприятливої фінансової ситуації у позичальника можна досить швидко реалізувати, що також можна віднести до переваг розглянутого напряму споживчого кредитування. Водночас інтерес фізичних осіб до автокредитування істотно підвищують спільні програми банків і автовиробників, а також державна програма субсидування відсоткових ставок [4, с. 121].

За досить невеликий період автокредитування у своєму розвитку пройшло певні етапи становлення (табл. 1).

У 2018 році із загальної суми кредитів, наданих банками домогосподарствам, 74,3% були споживчі кредити. Водночас частка кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості домогосподарства зменшилася до 26%, також зменшилася частка іпотечних кредитів до 24% [5]. При цьому структура кредитів, наданих домогосподарствам, за цільовим спрямуванням показала, що в основному кредитуються поточні потреби та придбання товарів. З урахуванням того, що значна частина цих товарів не вітчизняного виробництва, що стосується в першу чергу автомобілів, то таку ситуацію вважати позитивною не можна, адже вітчизняні банки, по суті, кредитують економіки інших держав [6, с. 38].

Нині вже майже кожен другий автомобіль продається з використанням кредитних схем. Але, як і будь-який кредит, автокредит має свої плюси і мінуси: основна перевага – це можливість отримати бажаний автомобіль за нестачі власних коштів, а з найбільш неприємних недоліків можна відзначити ризик втрати і автомобіля, і виплачених коштів у разі невиплати боргу, а так само збільшення кінцевої вартості придбаного автомобіля [7, с. 769].

На прикладі «Ощадбанку» можемо відмітити, що з початку 2018 року цей банк видав 1000 автокредитів на суму понад 500 млн грн. Такого результату вдалося досягти завдяки спеціальним умовам за партнерськими програмами кредитування з лідерами українського автомобільного ринку. Відповідно до цього, можемо розробити рейтинг корпорацій, що діють із партнерськими автопрограмами (рис. 1).

У другому кварталі 2018 року в Україні середня процентна ставка за кредитами на автомобілі впала на 0,53% і становила 13,87% річних. Знизилася вартість автокредитів «Кредобанк» і «Укргазбанк». «Марфін Банк» знизив кредитну ставку для потриманих автомобілів. У першому кварталі

Етапи розвитку автокредитування в Україні

Етапи	Характеристика
I етап – Зародження ринку споживчого кредитування (1991–1995 рр.)	Початок формування вітчизняної банківської системи, кредити на споживчі потреби при цьому отримують працівники банків. Споживче кредитування тільки починає зароджуватися.
II етап – Становлення ринку автокредитування (1996–2002 рр.)	Перші реальні кроки щодо становлення та функціонування ринку споживчого кредитування та його сегменту – автокредитування. Ініціаторами кредитування були автодилери іноземних виробників, які були простимульовані іноземними автоконцернами. Це супроводжувалося високим рівнем відсоткових ставок, а початковий внесок коливався в межах 35–50% вартості авто. При цьому кредити надавалися обмеженою кількістю провідних банків.
III етап – Активний розвиток ринку автокредитування (2002–2005 рр.)	Вплив процесів фінансової глобалізації та іноземного капіталу на вітчизняний кредитний ринок. Стрімке зростання обсягів ринку автокредитування, що зумовлено зростанням попиту з боку населення, привело до спрощення процедури отримання кредиту.
IV етап – Пік розвитку ринку автокредитування (2005 – I півр. 2008 р.)	Перевищення обсягів споживчого кредитування населення над обсягами кредитування клієнтів корпоративного сектору економіки. Зростання кредитного ризику та зниження якості кредитів у результаті недооцінки банками кредитоспроможності позичальників. Максимальні темпи зростання обсягів автокредитування.
V етап – Криза (II півр. 2008–2010 р.)	Скорочення обсягів та призупинення споживчого кредитування населення, що приводить до значного зменшення продажів автомобілів. Посилення вимог із боку кредиторів до позичальників, переоцінка ризику, що приводить до припинення видачі автокредитів. У цей же період на ринку припиняється реалізація найбільш ризикованих продуктів автокредитування.
VI етап – Поступове відновлення (2011–2013 рр.)	Відновлення зростання споживчого кредитування та автокредитування як однієї з його основних складових частин. При цьому відсоткові ставки за автокредитами є досить високими, причиною чому є переоцінка ризику з боку банків. позичальника.
VII етап – Нова криза (2014 г. – т.ч.)	Політична криза та воєнні дії в країні провокують нову економічну кризу, при цьому банківський сектор є охопленим насамперед. На цьому етапі ситуація на ринку автокредитування характеризується помітним спадом, істотним підвищенням вимог до позичальників, а також погіршенням якості обслуговування останніми заборгованості. Після 2016 р. починається поступове відновлення автокредитування, банки пропонують нові програми, але необхідною є реалізація державної програми субсидування відсоткових ставок за автокредитами.

Джерело: авторська розробка

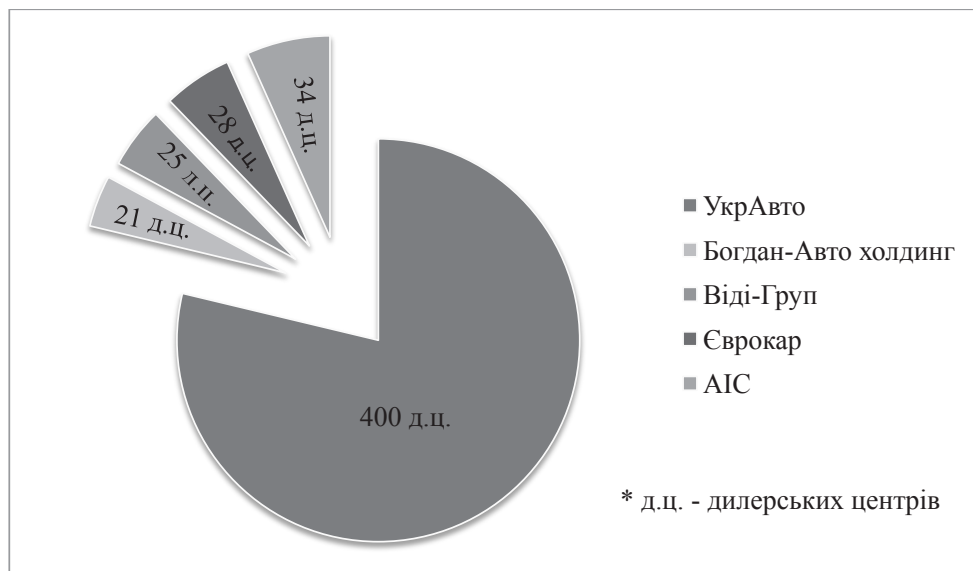

Рис. 1. Рейтинг корпорацій, діючих з партнерськими програмами автокредитування

Джерело: побудовано автором за даними [8]

автокредити також дешевшали (на 0,67%). Позики на авто припускають разову комісію від 0,1% до 4% і щорічну страховку автомобіля. Про це

свідчить огляд актуальних кредитних програм, проведений інформаційним порталом «Ліганет» станом на 2 липня 2018 року. Середня ефективна

ставка в Україні за обраними кредитами станом на 28 лютого 2019 року становить 13,14%. Проведено аналіз реальних відсоткових ставок за автокредитами в Україні (рис. 2).

Як видно з рис. 2, найвища реальна ставка за автокредитуванням є в «Укргазбанку» – 11,12% та 9,55% за програмами «Легкий старт» та «ДавиНаГаз» відповідно. Найнижчими на ринку є відсоткові ставки за автокредитами у «Кредобанку» за програмами «KredoLux» та «Доступний», а саме 4,61 та 0,01% відповідно. Таке коливання відсоткових ставок на ринку автокредитування свідчить про значну переоцінку ризику з боку кредитора щодо позичальника та робить такі програми значно дорожчими для останнього.

У результаті проведеного дослідження сучасного стану розвитку споживчого автокредитування можна виділити основні чинники, що негативно впливають його розвиток в Україні, а саме:

- відсутність стабільності у фінансовій та грошово-кредитній системах країни;
- політична нестабільність та воєнні дії на сході країни;
- постійне зростання рівня інфляції та коливання курсу національної валюти, що впливає на зниження рівня добробуту населення;
- низький рівень оплати праці, що спричиняє зростання ризику неповернення багатьма позичальниками кредиту і відсотків за ним;
- великі обсяги проблемних автокредитів в іноземній валюті;
- недосконале законодавство у сфері кредитування фізичних осіб;

– відсутність чіткої та ефективної політики щодо розвитку вітчизняного кредитного ринку та банківської системи країни загалом;

– значний рівень недовіри населення до банківської системи країни;

– переоцінка кредитного ризику, яка пов'язана з необ'єктивною оцінкою кредитоспроможності фізичних осіб-позичальників;

– невисокий рівень юридичного захисту кредитора на законодавчому рівні у низці актуальних питань.

Беручи за основу результати дослідження, можна стверджувати, що автокредитування відіграє важливу роль у розвитку кредитного ринку та економічному зростанні в країні загалом. Спираючись на це, вважаємо за необхідне виділити основні напрями та пріоритети подальшого розвитку споживчого та автокредитування в Україні, а саме:

1. Створення ефективного механізму розподілу кредитних ризиків між кредитором та позичальником, дія якого полягає у страхуванні від імовірних, небажаних відхилень фактичних результатів від прогнозованих за допомогою таких фінансових інструментів, як емісія цінних паперів, сек'юритизація активів, реструктуризація кредитних портфелів.

2. Удосконалення нормативно-правової бази у сфері кредитування фізичних осіб, що насамперед стосується прийнятого у 2017 р. закону «Про споживче кредитування». Незважаючи на низку позитивних змін, які передбачаються цим нормативним актом, залишається недоліки, одним з яких є можливість застосування змінюваної процентної ставки

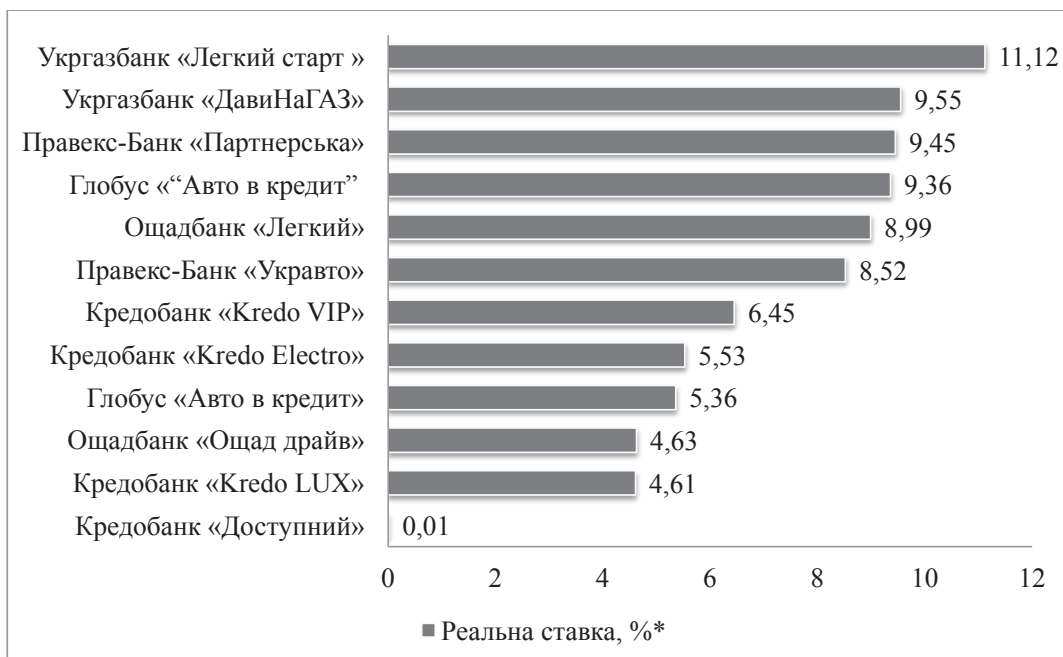

Рис. 2. Відсоткові ставки за кредитами на купівлю авто в банках України станом на 01.02.2019 р.

Джерело: побудовано автором за даними [9]

* Реальна ставка – це номінальна ставка, скоригована з урахуванням одноразової і щомісячної комісії за їх наявності

та її прив'язки до узгодженого індексу, тобто кредитор може змінювати проценту ставку, оприлюднивши індекс у своєму приміщенні. Проте важко собі уявити, що споживач часто після отримання кредиту буде знаходитися у приміщенні кредитора і матиме можливість ознайомитися з інформацією щодо індексу у такому приміщенні [10; 11].

3. Активна підтримка державою програм автокредитування та використання маркетингових технологій для забезпечення зростання його обсягів, створення нових кредитних продуктів для фізичних осіб. Сучасні автокредитні програми в банках передбачають можливість придбання в некомерційних цілях не тільки легкових автомобілів, але й іншої автотехніки: мототехніки, причепів, снігоходів, скутерів та інших транспортних засобів. Виходячи з цього, необхідним є розроблення нових спеціальних пропозицій та їх реклама, а також державних пільгових програм, наприклад, на придбання першого автомобіля в родину та ін.

4. Комплексний підхід до оцінки кредитоспроможності потенційних позичальників із застосування скоринг-систем, що спростить процедури отримання споживчого кредиту. Впровадження системи кредитного скорингу дасть змогу банку отримати цілу низку переваг: починаючи зі зниження тривалості прийняття рішення за кредитною заявкою і завершуючи оптимізацією бізнес-процесів загалом. Однак більшість зі скорингових методик мають загальну основу, перейняту від іноземних банків, тому вкрай важливою є їх адаптація до українських реалій розвитку кредитного ринку.

Висновки з проведеного дослідження.

У результаті проведеного дослідження було визначено, що забезпечення населення споживчими кредитами є однією з найважливіших соціальних проблем, а автокредитування – ключовим напрямом її вирішення. У країнах із розвинутою ринковою економікою автокредитування є основним із засобів забезпечення платоспроможного попиту на транспортні засоби. Ефективна система автокредитування сприяє соціальній та економічній стабілізації, будучи мультиплікатором виробничої та інвестиційної діяльності.

Автокредитування є найбільш збалансованим банківським продуктом за показниками прибутковості і ризику. У зв'язку з цим багато банків відновили присутність у цьому сегменті ринку і прагнуть збільшити свою частку, поступово знижуючи ставки і пропонуючи більш якісні продукти своїм клієнтам. Так, частка кредитних продажів нових авто за підсумками 2017 року становила 17%, у 2018 р. – 23%. На цьому потенціал зростання, безумовно, не вичерпаний, адже в європейській практиці понад 70% автомобілів продаються в кредит.

У процесі дослідження було визначено, що неефективне функціонування національного автокредитного ринку спричинене недосконаліми законодав-

чою базою та нормативно-правовим регулюванням, нераціональною інституційною структурою, значними кредитними ризиками, надвисокими процентними ставками, обмеженими кредитними послугами, які зосереджені переважно у сегменті банківського кредитування, дефіцитом кредитних ресурсів, недовірою населення до фінансових посередників тощо.

Задля вирішення основних проблем автокредитування в Україні необхідним є насамперед внесення відповідних змін у законодавство стосовно регулювання автокредитування, створення ефективного механізму розподілу кредитних ризиків між кредитором та позичальником, активна підтримка державою програм автокредитування та використання маркетингових технологій для забезпечення зростання кредитного ринку та економіки загалом. Також необхідним є застосування комплексного підходу щодо оцінки кредитоспроможності потенційних позичальників із застосуванням скоринг-систем, що спростить процедуру отримання споживчого кредиту та зробить його більш доступним для населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вовчак О.Д., Антонюк О.І. Споживче кредитування в Україні. Європейські перспективи. 2016. № 2. С. 148–157.
2. Банківська справа: сучасна система кредитування / О.І. Лаврушин, О.Н. Афанасьєва, С.Л. Корнієнко та ін. ; за ред. О.І. Лаврушина. Москва: Кнорус, 2007. 264 с.
3. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації: монографія / Л.В. Кузнєцова, Я.С. Андреева, Л.В. Жердецька та ін.; за ред. Л.В. Кузнєцовой. Одеса : ОНЕУ, 2015. 292 с.
4. Банківське кредитування корпоративного сектору економіки в умовах циклічності: монографія / Л.В. Кузнєцова, Л.В. Жердецька, Д.Ю. Кретов та ін. ; за ред. Л.В. Кузнєцовой. Харків : Діска Плюс, 2018. – 280 с.
5. Грошово-кредитна статистика НБУ. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?_id=27843415&cat (дата звернення: 03.03.2019)
6. Юдіна С.В., Гуржий Т.О., Васькова К.О. Аналіз тенденцій кредитних послуг комерційних банків домогосподарствам в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 21. С. 34–38.
7. Кузнєцова Л.В., Кретов Д.Ю. Аналіз індикаторів кредитних циклів у банківській системі України. Економіка і суспільство. 2016. № 7. С. 767–772.
8. Рейтинг корпорацій, діючих з партнерськими програмами. URL: Режим доступу: <http://www.liga.net/ravtocorporations> (дата звернення: 01.02.2019)
9. Відсоткові ставки за кредитами на купівлю авто в банках України. URL: <http://www.bankchart.com.ua/personal/autocredit/any/2/980/1/any/125000> (дата звернення: 01.03.2019)
10. Закон про споживче кредитування: переваги та недоліки URL: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2016/11/17/152927.htm> (дата звернення: 01.03.2019)
11. Гаркуша Ю.О., Паламарчук М.А. Розвиток споживчого кредитування в Україні. Інфраструктура ринку. 2017. № 8. С. 127–131.